

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1501

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 920

Kitap Adı: Tefsir Yorumlama Yöntemleri (Tahlîli/Analitik – İcmâlî/Özsel –

Mukâren/Karşılaştırmalı – Mevzûî/Konulu)

Book Title (English): The Methods of Qur'anic Interpretation (Analytical-Comparative-Compendium/İjmalî- Thematic)

ISBN: 978-625-6123-74-8

DOI: | doi.org/10.70458/fcr.9786256123748

Yazar | Author: | Aykut KAYA | orcid.org/0000-0002-3333-757X

Kurum | Şırnak Üniversitesi

ROR ID: ror.org/01fcvkv23

Editör | Editor: Mustafa YILDIZ | orcid.org/0000-0002-3900-8064

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 243

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık | December 2024

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRCG2 | Tefsir ve Kur'an Çalışmaları | Qur'anic Studies and Commentary

BISAC: REL006210 | İslam: Tefsir | Religion: Islam – Qur'anic Studies

THEMA: HRCG2 | Kur'an ve Tefsir Çalışmaları | Qur'anic Studies and Commentary

LC: BP130.4 | Kur'an Yorumu ve Tefsir Yöntemleri | Qur'an Commentary and Interpretation Methods

Atf Bilgisi | Cite as: Kaya, Aykut. *Tefsir Yorumlama Yöntemleri (Tahlîli/Analitik – İcmâlî/Özsel – Mukâren/Karşılaştırmalı – Mevzûî/Konulu)*. Ankara: Fecr Yayınları, 2024.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Tefsir Yorumlama Yöntemleri

(Tahlîfî/Analitik – İcmâlî/Özsel – Mukâren/Karşılaştırmalı –
Mevzûî/Konulu)

أَسَالِيْبُ التَّفْسِيرِ

تَعَدَّدَ التَّفْسِيرُ بِالْأُسْلُوبِ فَالْأَوَّلُ التَّحْلِيلُ لِلْمَطْلُوبِ
وَبَعْدَهُ التَّفْسِيرُ بِالإِجْمَالِ وَالثَّالِثُ الْمُقَارَنُ المِثَالِي
وَالرَّابِعُ التَّفْسِيرُ بِالمَوْضُوعِ وَرُبَّمَا التَّنْوِيعُ فِيهِ رُوعِي

Aykut KAYA

Ankara 2024

Yazar Hakkında | About the Author

Aykut KAYA

Kars-Kağızman ilçesinin Tunçkaya köyünde dünyaya geldi. 2007 yılında D.E.Ü İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini 2009 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde “Megâzi'nin Kur'an Tefsirine Kaynaklığı- Begavî Tefsir'i Örneğinde-” konulu tezle tamamladı. 2011 yılında Meb Ylsy programı çerçevesinde burslu olarak Yurt dışında okumaya hak kazandı. 2011 yılında University Of Kentucky Üniversitesinde İngilizce dil eğitimi aldı. 2013-2019 yılları arasında Ürdün üniversitesinde Türkçesi “*Müfessirlerin Siyer'i Kaynak Olarak Kullanma Yöntemleri*” adlı tezle doktorasını tamamladı. 2020 yılından itibaren Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde görevini sürdürmektedir.

Aykut KAYA

He was born in Tunçkaya village of Kars-Kağızman district. He completed his master's degree at Marmara University Faculty of Theology in 2009 with a thesis on “The Source of Meghazi to the Qur'anic Exegesis in the Example of al-Baghawî Tafsir”. In 2011, he was entitled to study abroad with a scholarship within the framework of Meb Ylsy program. In 2011, he received English language education at the University of Kentucky University. Between 2013-2019, he completed his doctorate at the University of Jordan with the thesis titled “*The Methods of Commentators Using Sira as a Source*” . Since 2020, he has been working at Sirnak University Faculty of Theology.

Kitap Hakkında

Tefsir Yorumlama Yöntemleri (Tahlîlî/Analitik –

İcmâlî/Özsel – Mukâren/Karşılaştırmalı – Mevzûî/Konulu)

Bu çalışma, tarihten günümüze Kur'an'ın anlaşılması ve yorumlanmasında kullanılan bir kısım yöntemleri ele almaktadır. Söz konusu yöntemler kronolojik olarak dört ana başlık altında incelenmektedir: Tahlîf (Analitik), İcmâlî (Özsel), Mukâren (Karşılaştırmalı) ve Mevzûî (Konulu). Araştırma, bu yöntemlerin her birisinin kavramsal çerçevesini, tarihsel gelişimlerini, karakteristik özelliklerini, araştırmada takip ettikleri aşamaları ve eleştiri noktalarını detaylı şekilde ele almaktadır. Eser, tefsir yöntemleri konusunda akademik eksiklikleri gidermeyi ve araştırmacılara bu konularda rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Ele alınan yöntemlerin en kadîmi olan tahlîlî tefsir yöntemi, Kur'an'ı Mushaf sırasına göre detaylı bir şekilde açıklayarak dilbilimsel analiz, tarihsel bağlam ve rivâyetlerden faydalanır. Bu yöntem, klasik tefsirin temelini oluşturur ve Kur'an'ın derinlemesine anlaşılmasını hedefler. İcmâlî tefsir yöntemi, âyet ve surelerin özlü açıklamalarına odaklanır; özellikle âyetlerin vermek istediği ana mesajı vurgular ve âyet ile gündelik hayat arasında sıkı bir ilişki kurar. Mukâren tefsir yöntemi, tefsir mirasında var olan farklı görüşleri karşılaştırarak âyet yorumlarına zenginlik katar. Konulu tefsir yöntemi ise belirli bir konuyu Kur'an bütünlüğünü ve nüzûl zamanını esas alarak analiz eder. Çağdaş dönemde sistematik hale gelen bu yöntem, gündelik hayatla sıkı bir ilişki içerisinde ortaya çıkan sorunlara Kur'an perspektifinden cevaplar sunar. Çalışma, genel itibariyle sosyal bilimler araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yönteminin literatür tarama, doküman inceleme ve analiz yöntemine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla her bir konu öncelikle betimleyici bir üslupla işlenmiş olsa da gerekli görülen yerlerde konuya dair öznel yaklaşımlarımıza yer verilmiştir. Kur'an yorumuna dair farklı yöntemlerin ortaya çıkıp uygulanmasında, dönemin ihtiyaçlarını karşılama düşüncesiyle birlikte farklı medeniyet

ve kùltùrlerle etkileşim, sosyal- siyasal olaylar ile itikâdî ve mezhebî ihtilafların başat rol oynadığı tespit edilmiştir. Bu durum, ileride söz konusu şartların değişimiyle Kur'an yorumunda alternatif yöntemlerin geliştirilebileceğine işaret etmektedir. Geliştirilebilecek sağlıklı yorum yöntemlerinin yolu mevcut olanları yeterince irdelemekten geçmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir; Tahlîlî; İcmâlî; Mukâren; Mevzû/Konulu; Yöntem

About the Book

The Methods of Qur'ānic Interpretation (Analytical-Comparative- Compendium/Ījmālī- Thematic)

This study deals with some of the methods used in the understanding and interpretation of the Qur'ān from history to the present day. These methods are examined chronologically under four main headings: Analytical, Comparative, Compendium/Ījmālī, Thematic. The research discusses in detail the conceptual framework of each of these methods, their historical development, their characteristics, the stages they follow in research and their points of criticism. The book aims to fill the academic gaps in tafsīr methods and guide researchers on these issues. The most ancient of the methods, the tahlīlī/ Analytical exegesis method utilizes linguistic analysis, historical context, and narrations to explain the Qur'ān in detail in the order of the al-Mushāf. This method forms the basis of classical exegesis and aims at a deep understanding of the Qur'ān. The Compendium/Ījmālī method of exegesis focuses on concise explanations of verses and suras, emphasizes the main message of the verses, and establishes a close relationship between the verse and daily life. The method of Comparative tafsīr enriches the interpretation of verses by comparing different views that exist in the heritage of tafsīr. The thematic method of exegesis analyzes a specific topic based on the unity of the Qur'ān and the time of its revelation. This method, which has become systematized in the contemporary period, offers answers to problems that arise in close relation to everyday life from the perspective of the Qur'ān. The study was carried out based on the literature review, document review and analysis method of the qualitative research method, which is one of the social sciences research methods in general. Therefore, although each topic has been covered primarily in a descriptive style, our subjective approaches to the

subject have been included where necessary. It has been determined that interaction with different civilizations and cultures, social and political events, and theological and sectarian conflicts played a major role in the emergence and application of different methods of Qur'ānic interpretation, along with the idea of meeting the needs of the period. This indicates that alternative methods of Qur'ānic interpretation may be developed in the future as these conditions change. The only way to develop healthy methods of interpretation is to examine the existing ones sufficiently.

Keywords: Tafsīr; Analytical; Comparative; Compendium/Ījmālī; Thematic; Method

Bu çalışma, insanlık adına salt kötülüğe/kötülere karşı mücadele eden her bir Filistinli kardeşime ithaf olunur.

This work is dedicated to each and every one of my Palestinian brothers and sisters who struggle against pure evil/villians in the name of humanity.

هذا الكتاب مُهدى إلى كل فلسطيني يجارب ضد الشر/الشرير المحض باسم الإنسانية.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	13
GİRİŞ	15
1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	19
2. Araştırmanın Yöntem ve Kaynakları	20

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHLİLİ/ANALİTİK TEFSİR YÖNTEMİ	23
Giriş	23
1. Tahlîli Tefsir'in Kavramsal Çerçevesi	25
2. Tahlîli Tefsir Yöntemi'nin Doğuşu ve Gelişimi	28
3. Tahlîli Tefsir Yöntemi'nin Kısımları	34
4. Tahlîli Tefsir Yöntemi'nin Araştırma Aşamaları	43
5. Tahlîli Tefsir Yöntemi'nin Karakteristik Özellikleri	61
6. Tahlîli Tefsir Yöntemi'ne Yönelik Tenkitler	70
Sonuç	82

İKİNCİ BÖLÜM

İCMÂLİ/ÖZSEL TEFSİR YÖNTEMİ	87
Giriş	87
1. İcmâlî Tefsir'in Kavramsal Çerçevesi	88
2. İcmâlî Tefsir Yöntemi'nin Doğuşu ve Gelişimi	91
3. İcmâlî Tefsir Yöntemi'nin Kısımları	106
4. İcmâlî Tefsir Yöntemi'nin Araştırma Aşamaları	113
5. İcmâlî Tefsir Yöntemi'nin Karakteristik Özellikleri	123
6. İcmâlî Tefsir Yöntemi'nin Eleştirilen Yönleri	132
Sonuç	136

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUKÂREN/MUKAYESELİ-KARŞILAŞTIRMALI TEFSİR YÖNTEMİ	141
Giriş	141
1. et-Tefsîrû'l-Mukâren'in Kavramsal Çerçevesi	142
2. et-Tefsîrû'l-Mukâren'in Tarihî İzdüşümleri	149
3. et-Tefsîrû'l-Mukâren'in Kısımları	156
4. et-Tefsîrû'l-Mukâren Yöntemi'nin Araştırma Aşamaları	159

5. et-Tefsîru'l-Mukâren Yöntemi'nin Eleştirisi -----	170
Sonuç-----	172

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEVZÛÎ/KONULU TEFSİR YÖNTEMİ -----	175
GİRİŞ -----	175
1. Konulu Tefsîr'in Kavramsal Çerçevesi -----	176
2. Konulu Tefsîr Yöntemi'nin Doğuşu ve Gelişimi -----	178
3. Konulu Tefsîr Yöntemi'nin Bölümleri-----	184
4. Konulu Tefsir Araştırmalarında Takip Edilen Adımlar-----	190
5. Konulu Tefsir Yöntemi'nin Karakteristik Özellikleri-----	201
6. Konulu Tefsir Yöntemi'nin Eleştirisi -----	205
Sonuç -----	207

TEFSİR YORUMLAMA YÖNTEMLERİNİN GENEL DEĞERLENDİRİL-	
MESİ VE SONUÇ-----	211
KAYNAKÇA-----	217
DİZİN -----	241

ÖN SÖZ

İlâhî kelim, insanlarla etkileşime geçmesinden itibaren anlaşılmaya ve anlamlandırılmaya yani hayatla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte Kur'an'ın hangi yöntem takip edilerek yorumlanacağı meselesi merkezi bir konuma gelmiştir. Bu nedenle, vahyin nüzulünden günümüze kadar Kur'an tefsirinde farklı yöntemler araştırılmış ve uygulanmıştır. Bir yandan mevcut yöntemler gözden geçirilip geliştirilirken, diğer yandan yeni yöntemler ortaya konulmuştur. Değişim ve gelişimin canlı olduğu bu alan, günümüzde de aynı şekilde güncelliğini korumaktadır. Kur'an var olduğu sürece bu arayışın şartlara göre sürekli yeniliklere açık olacağı ortadadır. Kur'an yorumuna dair farklı yöntemlerin ortaya çıkıp uygulanmasında, dönemin ihtiyaçlarını karşılama düşüncesiyle birlikte farklı medeniyet ve kültürlerle etkileşim, sosyal- siyasal olaylar ile itikâdî ve mezhebî ihtilafların başat rol oynadığı görülmektedir.

İlâhî kelâmın ilk yorumcusu Hz. Peygamber (a.s) olduğu gibi bu konudaki yöntemlerin ilki de ona aittir. Nitekim bu aynı zamanda Allah tarafından Hz. Peygamber'e verilen görevlerden biridir. Tefsir yorumlama yönteminin ilk ve en önemli nüvesi başlangıçta şifâhî olarak kendini göstermiş ardından tefsir rivâyetlerinin tedviniyle yazıya geçirilmiştir. Daha sonraki dönemlerde ise bu yöntemler gelişmeye devam etmiştir. Kur'an, klasik tefsir literatüründe genel itibariyle tahlîlî/mevzîî, kısmen de icmâlî ve mukâren tefsir yöntemi takip edilerek tefsir edilmiştir. Çağdaş dönemde ise tefsir alanında birçok köklü değişim meydana geldiği gibi tefsir yorumlama yönteminde de yeni gelişmeler ve değişimler yaşanmıştır. Bu dönemde bir yandan klasik tefsir yöntemi olarak bilinen mevzîî/analitik yorum yöntemi devam ederken bir yandan da yeni yorumlama yöntemleri ihdas edilmiştir.

Çağdaş dönemde -klasik dönemden farklı olarak- ortaya konulan en önemli tefsir yorumlama yönteminin başında *mevzîî*/

konulu tefsir yöntemi gelmektedir. Bunun yanında *icmâlî tefsir yöntemi* de asli hüviyetine bu dönemde kavuşup bu yöntemle eserler yazılmıştır. Ayrıca kökleri klasik döneme kadar uzanmakla birlikte araştırma yönteminin çağdaş dönemde belirginleştiği *mukâren/karşılaştırmalı tefsir yöntemi* de bu dönem tefsir araştırma yöntemlerinden biridir.

Bu çalışmada söz konusu tefsir araştırma yöntemleri mercek altına alınacaktır. Bu bağlamda yöntemlerin tanımı, tarihsel serencamı, temsilcileri, karakteristik özellikleri, araştırma yöntemleri ve yönetime yöneltilen eleştiriler üzerinde durulacaktır. Bu çalışma tefsir alanında takip edilen söz konusu araştırma yöntemlerini derli toplu bir şekilde tanıtarak bu alandaki eksiklikleri bir nebze de olsa gidermeyi ve bu alanda araştırma yapacaklara yol göstermeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın hazırlanmasında alandaki birçok kıymetli arkadaşın katkısı oldu. Çalışmanın bazı bölümlerini okuyup ufuk açıcı fikirleriyle bizlere destek veren Doç. Dr. M. Selman Çalışkan, Doç. Dr. İsmail Kurt, Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim Kaygısız, Arş. Gör. A. Recep Koyuncu'ya ve bazı Arapça kelime ve terkiplerin Türkçe ifade edilmesinde katlı sunan Dr. Öğr. Üyesi Halim Yar'a teşekkür ederim. Özellikle çalışmayı bir bütün olarak baştan sona okuyup gerekli düzeltmelere işaret eden ve kitabın editörlüğünü üstlenme nezaketinde bulunan Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Yıldız'a müteşekkirim.

Beni yetiştiren anne-babam, abilerime; üzerimde emeği olan hocalarıma medyûn-u şükranım.

Vakitlerinden çaldığım ailemin fedakarlıkları ve destekleri olmasaydı bu eser meydana gelemezdi. Kıymetli eşim Hatice Kaya'ya ve cennet nimetleri Hümeýra ile Yusuf'a en kalbi şükranlarımı sunarım.

Beni bu mütevâzî çalışmayı hazırlamaya muvaffak kılan alemlerin Rabbine sonsuz hamd ve senalar olsun.